

EDMON VALLÈS PERDRIX

historiador i periodista

Per Andreu Coso

Edmon Vallès Perdrix (Mequinensa 1920- Barcelona 1980) és, sens dubte, juntament amb Jesús Moncada, la figura més interessant del panorama intel·lectual mequinensà.

Edmon era el fill gran del matrimoni format per Adolfo Vallès Bernabé (Barcelona 1899 - Mollet del Vallès 1960) i l'Alliette Perdrix Bronche (Uzès, França, 1892 - Castelldefels 1975).

Els Vallès-Perdrix són una barreja de cultures i nacionalitats on s'hi poden trobar aragonesos, catalans i francesos. El primer Vallès que va arribar a Mequinensa entre 1833 - 1834

procedent de Castellserás, un poble situat al costat d'Alcañiz, sembla ser que fugint de la pressió que feien les forces carlines al seu poble, va ser Mariano Vallès Real. Va triar Mequinensa per les possibilitats que li oferia l'abundància d'aigua i les comunicacions a través del riu. Ja instal·lat a Mequinensa es va casar amb una noia de bona família, els Soler de la casa situada baix del tot del carrer de les Pedres. Un fill del matrimoni, Mariano Vallès Soler, es casà amb Isidora Copons Martín, i un net, Alfredo Vallès Copons (1) ho va fer amb Antonia Bernabé Girona. Aquests tingueren un fill: Adolfo Vallès

Alliette Perdrix i Adolfo Vallès Bernabé

Foto: Família Vallès López

Bernabé, el pare d'Edmon.

Per la seva banda els Perdrix provenen de França, del poble d'Uzès a la regió de Languedoc-Roselló -Districte de Nîmes-. Va ser Edmon Frédéric Alphonso Perdrix Chavert (7/8/1857 Uzès - 6/10/1904 Nîmes), avi de l'Edmon, el primer Perdrix que va arribar a Mequinensa l'any 1873 amb 19 anys.

Els seus pares van enviar-lo a treballar a la fàbrica de regalèssia que tenien a Mequinensa, una rèplica de la fàbrica de regalèssia que regentaven a Uzès. L'avi de l'Edmon es va casar amb Júlia Ibarz (1862-1889) amb qui va tenir 4 fills: Alfonso, Soledad, Edgardo i Herminia. En quedar-se vidu va tornar-se'n a França, on va conèixer a Amelia Bronche, amb qui es va casar a Mequinensa. Amb l'Amelia van tenir una filla, l'Alliette, la mare de l'Edmon, el nostre protagonista. El matrimoni va durar poc i es van divorciar a França i ell, que llavors tenia 29 anys, se'n va tornar a Mequinensa i es va ajuntar (a Espanya no existia el divorci) amb la seua cunyada Andrea Ibarz, amb qui va tenir 5 fills: Mario, Hermes, Gerando, Amadeu i Edmon.

Edmon Perdrix Chavert

Font: Eugènia Perdrix Sapiña

Edmon Vallès va viure a Mequinensa fins als 9 anys. L'any 1929 el matrimoni Vallès Perdrix, amb els seus fills Edmon, Antonio i Amelia, per qüestions de feina del pare que era empleat de sindicats, es trasllada a Tarragona i viuen primer al carrer Major i després a la Plaça del Rovellat.

L'any 1938, en plena Guerra Civil espanyola, l'Edmon, que es trobava estudiant el darrer curs de batxillerat a Tarragona, s'allista amb divuit anys com a voluntari a l'exèrcit republicà. D'aquesta experiència, a partir de les anotacions que anava fent, escriu anys després un interessant llibre DIETARI DE GUERRA. A la introducció d'aquest llibre ens ho explica així:

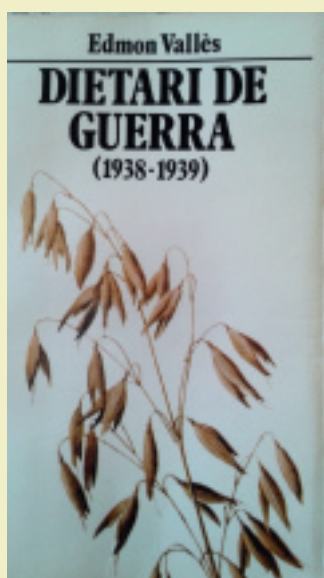
"Un testimoni, espontani i sincer, dins de les limitacions que havia fixat, és sobretot ingenu. No podia escriure d'altra manera el xicot que jo era aleshores... Per parlar de mi, em serà més fàcil fer-ho en tercera persona. Veig aquell noi essencialment entusiasta, encara que fes ostentació d'un esperit crític esmolat i tingués moments de pessimisme. L'enyorament de casa no li privà d'integrar-se de cor a la unitat a on va anar a raure i de sentir-la com una cosa pròpia. Va córrer perills suficients per a conèixer la guerra, però no excessius, no aquells que aclaparen a un home. Lector empedreït i enamorat de pobles i paisatges, va viure l'estada al front com unes vacances llargues i emocionants".(2)

Es va incorporar a l'exèrcit el dilluns 4 d'abril de 1938 a la caserna Francesc Macià, situada a dalt de tot del barri d'Horta de Barcelona. Passà a formar part de la 4a. Companyia del 1er. Batalló de la 27 Divisió, l'antiga Carles Marx del PSUC. Van sortir cap al front un 9 d'abril de 1938. Va

moure's els primers temps per l'Urgell i la Segarra: Molle-russa, Miralcamp. Puig-gros, Pradell, Ivars d'Urgell, Vall-verd, Montgai, Cubells, Foradada, Rubió de Dalt, Rubió del Mig, Butsènit, Bellmunt, Camarasa, Marcovau, Artesa de Segre, Torre de Fluvià i Verdú, són alguns dels llocs on va passar-hi uns quants mesos esperant que els enviessin al front. De tots aquests pobles, i dels que va anar trobant més endavant, va ser amb Verdú amb qui l'Edmon va tenir una relació especial i que amb el pas del temps es va trans-

formar en afecte sincer. Una vegada acabada cabada la guerra hi va tornar moltes vegades, amb la seva companya Maria Rosa (3).

Ens diu Ramon Boleda: *"Acabada la guerra, i després de sis mesos de moltes peripècies durant l'exili a França, retornà a Barcelona i de llavors ençà cada any a l'estiu es feia present a Verdú per uns dies, juntament amb la seva esposa María Rosa. Residien a la casolana fonda de Cal Ribé, com uns més de la casa en companyia dels mestres, o vicaris, o metges de torn que hi residien, convertint la placidesa d'aquesta en un centre de tertúlies i reunions culturals. En alguna d'aquestes, vaig conèixer a l'Edmon de la mà de mossèn Joan Camps, aleshores vicari de Santa Maria. També ens hi havíem trobat amb el patrici*

lleidatà, l'advocat Antoni Bergós, ànima i cos del Centre Lleidatà de Barcelona". (4)

Pren part a la batalla del l'Ebre, eren els últims dies de la guerra. Creua l'Ebre una vegada i una altra depenent de com anaven els combats: Pobla de Granadella, Corbera, Gandesà, Almatret, Maials, Ascó, Camposines, Mora, Benissanet, Alcanó. Finalment la retirada,

no s'hi pot fer res, la guerra està perduda pels republicans. Tornada enrere: Tàrraga, Molle-russa, Vallfogona de Balaguer, Linyola, Palau d'Anglesola, Pallerols, Castellolí, Copons, Porquerises, fins a la frontera amb França. Tot va quedar anotat al Dietari. Ja dins de França, quan era conduït pels gendarmes juntament amb altres refugiats, se'n surt de la fila sense que el vegin i s'escapa. Després de passar-se uns dies emboscat i vivint amb moltes dificultats, contacta amb els seus parents de Marsella. A França va estar-s'hi sis mesos, fins el 17 d'agost de 1939. Després va decidir tornar a Espanya. Va fer el viatge per mar, des de Marsella a Barcelona, a bord d'un vaixell italià. *"Calculava que arribant per mar, tenia més probabilitats de no anar a parar en un camp de concentració". (5)*

No es va atrevir a emportar-se el dietari escrit al front de tornada de l'exili i se'l va deixar a casa dels parents de Marsella. Va trigar força anys en recuperar-lo.

"Vaig trigar bastants anys a recuperar-lo perquè els meus primers viatges a França, quan es generalitzaren els passaports, no foren del tot ortodoxos: estava ficat en combat polític clandestí i solia tornar amb cartes i papers". (6)

Va tornar a Tarragona, per retrobar-se amb els seus pares i germans, però com que el volien denunciar per "rojo", va fugir i es va refugiar primer a Saragossa, a casa del iaio Alfredo, i després a Mequinensa, on viu sol a la casa familiar del carrer Major. L'any 1941, reagrupada un altre cop tota la família a Mequinensa, s'examina un altra vegada de Batxillerat a Lleida. Els estudis fets a Tarragona durant la República no li servien.

A la primavera de l'any 1943 es trasllada a Barcelona i a partir d'aquesta data les estades a Mequinensa són esporàdiques: més llargues quan els pares encara vivien allí, i més curtes quan només hi anava per visitar als seus parents, en especial el matrimoni Manuel Vallès Copons i Soledad Perdrix Ibarz, o a alguns dels amics, com ara, la família Moncada Estruga, quan l'escriptor Jesús Moncada encara vivia a Mequinensa, sent al llarg d'aquestes visites quan Edmon, a base d'insistir, va convèncer-los de que Jesús havia d'anar-se'n a viure a Barcelona si volia dedicar-se a la pintura o a l'escriptura, seriosament.

"El procés de Moncada cap a la escriptura en català es va accelerar gràcies a una visita d'Edmon Vallès a Mequinensa. Edmon Vallès catalanista convençut, era fill de mequinensà i de francesa, havia participat a la Guerra Cívica amb la lleva del biberó i s'havia exiliat després a França. Quan va tornar a Catalunya es va establir a Barcelona, però anava de tant en tant a Mequinensa, on va entrar en contacte amb Jesús Moncada, que explica com va anar la relació: 'Tu has d'escriure en català', em va dir Edmon Vallès, i jo em vaig quedar ben parat. 'Ah, ¿però que es pot?', li vaig dir. Era un gran personatge i és cert que va jugar un paper important en la meua formació literària. M'enviava llibres en català, sobretot traduccions de la col·lecció L'Isard de l'Editorial Vergara, on treballava. Ell mateix va traduir una novel·la que m'agrada molt, Crist s'aturat a Èboli, de Carlo Levi. I també el diable als turons, de Cesare Pavese, i una d'Ignazio Silone.... Entre els llibres que em va enviar, recordo també que hi havia La pesta, d'Albert Camus". (7)

Ja instal·lat definitivament a Barcelona, Edmon fa oposicions i entra a treballar al Instituto Nacional de Previsión, on s'hi està uns dos anys, però aquesta feina no li agrada i la deixa. Per

guanyar-se la vida, durant un temps, dona classes particulars de Batxillerat. Anys difícils, segons ell mateix reconeix, fins que comença a fer treballs per diverses editorials: Aymá i Spés, Vergara, Dánae, Ediciones 62, Enciclopèdia Catalana...

Es matricula a la carrera de Dret(8) on fa amistat amb Joan Reventós. És el curs 1946-47:

“Vaig conèixer en Vallès el segon any de carrera a la Facultat de Dret, l’hivern del 1946 al 1947. Era el moment de sedimentació del curs, de major coneixement dels condeixebles, i de forja de les futures amistats universitàries, aquelles que t’acompanyen tota la vida. E. Vallès era alumne lliure, la seva presència a la Universitat era escadussera, més intensa en els períodes pròxims als exàmens. Era una presència més de pati o de bar que d’aula, cercant orientar-se sobre els elements essencials de les assignatures i el tarannà o els tics dels catedràtics. Alternava els estudis jurídics –que mai els va prendre del tot seriosament— amb la tasca de guanyar-se les garrofes, col·laborant en diverses editorials. Més gran que nosaltres, la seva maduresa cridava l’atenció, així com les seves dots de conversador.

Vallès és sens dubte un dels millors conversadors del nostre temps, d’això en donen testimoni tots els que l’han conegut”.(9)

Cursant estudis a la Universitat, a Edmon se li accentua la consciència i el compromís polític i desenvolupa una intensa activitat. Procedent del Front Universitari, fou un dels capdavaners (1946) del Moviment Socialista de Catalunya (MSC) a l’interior,(10) encarregant-se durant un temps de l’edició de la publicació l’Endavant. Quan l’any 1966, per diferències internes, es produeix la divisió del MSC en dues forces polítiques: Partit Socialista de Catalunya (Reagrupament) liderat per Josep Pallach, i Partit Socialista de Catalunya (Congrés) liderat per Josep Reventós, Edmon, tot i l’afecte i la amistat que va compartir amb Reventós fins al final, es decanta, per motius d’afinitat ideològica, per Pallach. Amb el procés d’unitat socialista s’incorporà al PSC.

El 13 de novembre de 1958 va ser detingut acusat de propaganda il·legal i d’haver inspirat desordres. Amb ell van ser detinguts també Pere Ruiz i Borràs, Salvador Clop i Urpí, Francesc Casares i Potau, Joan Reventós i Carner, Joan

Edmon, el de la pipa, al Consell de Redacció de la revista Historia y Vida. Foto: Rosa Maria Moncada Estruga.

Rion, Antoni Ferrer, Marià Solanas, Francesc Sánchez, Sebastià Padrós, Miquel Casablanques, Joan Torras, Joan Garcia, Francesc Massanès, Francisco Ureña i Carles Sampons, tota la plana major del socialisme català. Es va estar a la presó fins el 24 de desembre. En total 40 dies entre la comissaria de Via Laietana, la presó Model, a Barcelona i la presó de Carabanchel a Madrid. I quan va sortir va estar almenys dos anys amb llibertat vigilada.

Quan surt de la presó deixa a un segon terme l'activisme polític i s'aboca de ple a la tasca de periodista i al treball editorial.

"Vallès després de la repressió del 1958, i apartat voluntàriament de l'activitat clandestina, refeu la seva vida privada i professional, dedicat a les activitats editorials per les que sentia una

Vallès. La temàtica de la guerra civil del 36 al 39, i les guerres carlines, molt especialment la figura de Ramón Cabrera i les lluites dels carlins en el Maestrat, de les quals arriba a esser un especialista. [...] De la seva vasta experiència en el treball editorial, del seu rigor i pulcritud professional ens en poden parlar gairebé tots els catalans que han treballat en un o altre projecte editorial en els darrers 15 anys. Quin editor o periodista no havia parlat amb Edmon Vallès d'una nova col·lecció o d'un nou projecte, cercant la seva opinió o parer, basada en una indiscutible autoritat moral? Ell, els darrers anys, aniria trobant una especialització com a professional de l'edició, en la qual modestament contribuïa a ajudar-lo. Eren els anys de la meua col·laboració amb l'Editorial Ariel".(11)

La seva passió per la història, de la que era un verdader expert, el porta, juntament amb Francesc Noy, Néstor Luján i José María Ainaud de Lasarte, a fundar la revista *Historia y Vida*. Va ser l'any 1967, encara que la revista no es va posar en circulació fins l'any 1968. El primer exemplar, datat al juny de 1967, no es va posar mai a la venda per culpa d'un article de Luis Romero sobre els anarcosindicalistes que no va agradar a les autoritats del moment i no va passar la censura. La revista no va tornar a sortir fins al cap d'un any, el 1968, amb portada i contingut diferents. Des de llavors, fins a dia d'avui, n'ha sortit un número mensual. Durant molt temps Edmon va ocupar el càrrec de Redactor en Cap i va escriure innumerables articles signats amb el seu nom o amb el pseudònim Manuel Roman Copons.

Durant molts anys, al mateix temps que és el cap i l'ànima de la revista *Historia y Vida*, segueix col·laborant en diferents diaris com ara *La Vanguardia*, *Tele-expres*, *Avui*, *El Correo Catalán*, *Serra d'Or*, i revistes com *Destino*, *Serra D'Or*, la *Gaceta Ilustrada*, etc..., dirigeix diversos projectes editorials d'on surten diverses publicacions, relacionades en temàtiques afins a la divulgació històrica i la documentació gràfica de les que Edmon n'és l'autor: *La cultura contemporània a Catalunya* (1977), *La generalitat de Catalunya en la història* (1978), *Imatges la Catalunya Autònoma* (1978), *Hospital Clínic de Barcelona, ahir i avui* (1980), *Història de Catalunya en imatges 1888-1931*, *La història dia a dia* (4 volums, 1978). Poc abans de la seva mort surt publicat *Dietari de guerra* (1980) i l'últim llibre de la monumental obra, en 7 volums, de la **Història Gràfica de Catalunya**, considerada, al

*vocació total i per les que tenia una preparació inhabitual entre els intel·lectuals catalans. La seva inquietud per la història i una entranyable amistat amb en Paco Noy el portaren a la redacció en cap de la revista **Historia y Vida**, molts dels números de la qual porten l'empremta i l'orientació de Vallès, contribuint a posar la història a l'abast popular amb exactitud i rigor. Dues preocupacions contradictòries però complementàries centraven l'interès històric de*

seu temps, una obra modèlica:

- *Història Gràfica de Catalunya contemporània I. De l'Exposició Universal a Solidaritat Catalana*

Condol a Maria Rosa Ochoa per part d'Heribert Barrera, llavors President del Parlament Català. *Diari L'Avui*.

(1888-1907). 368 pàgines i 620 il·lustracions.

- *Història Gràfica de Catalunya contemporània II. De Solidaritat Catalana fins a la Mancomunitat (1908-1916)*. 368 pàgines i 630 il·lustracions.

- *Història Gràfica de Catalunya contemporània III. De l'Assemblea de Parlamentaris al 14 d'abril de 1931 (1917-1931)*. 368 pàgines i 640 il·lustracions.

- *Història Gràfica de la Catalunya Autònoma I. La Pau (Del 14 d'abril de 1931 al 19 de juliol de 1936)*. 368 pàgines i 650 il·lustracions.

- *Història Gràfica de Catalunya Autònoma II. La Guerra (Del 19 de juliol de 1936 al 7 de febrer de 1939)*. 368 pàgines i 640 il·lustracions.

- *Història Gràfica de Catalunya sobre el règim franquista. (1939-1975)*. 416 pàgines i 720 il·lustracions.

Seguint a Josep Maria Castellet, “Edmon Vallès ha passat ja a la història de l'edició catalana per aquesta obra considerable [...] Li he dedicat aquest apartat per moltes raons. En primer lloc, perquè no he treballat mai amb cap autor, com ho vaig fer amb ell, durant molts anys seguits i ningú no m'ha ensenyat com ell una certa manera de veure el món, a través de les imatges velles de qui ens va precedir, foto per foto, rostre per rostre o a través dels paisatges urbans o rurals. Després, perquè -amb tota l'amistat que he tingut amb els altres autors de l'editorial- ell va ser com un paradigma de tots plegats: va treballar amb una il·lusió constant, va créixer amb la seva obra, per

damunt dels anys grisosos de la postguerra, i va saber donar un sentit a la seva visió humana i social de Catalunya que, avui, hauríem de revisar, si més no, amb alguna freqüència”. (12)

Edmon Vallès va ser sens dubte un gran historiador i una figura important dintre del món editorial a qui, la seva mort prematura, als 61 anys, no li va permetre acabar alguns dels projectes que tenia començats com el d'escriure un llibre sobre la guerra carlina, un tema que l'apassionava i del que era un gran expert.

Jesús Moncada, explica una entranyable anècdota referida a l'interés que tenia Edmon, per les guerres carlines: “Edmon era un personatge singular que tota la vida va pensar a escriure una història de les guerres carlines, però no s'hi va posar mai. Quan havia de venir a

Mequinensa, trucava a la mare i deia: 'Maria, prepara'm un dinar que vull anar de visita a un camp de batalla de Favara, on hi va haver una topada amb els carlins. Serà un menjar ràpid perquè després haig d'anar a treballar'. Venia, dinava, es posava a parlar i a les set del vespre deia: 'Ja és massa tard per anar a Favara. Un altre dia'. Mai no hi va anar...”

L'Edmon Vallès Perdrix mor el 7 d'octubre de 1980, víctima d'un càncer diagnosticat dos anys enrera. Aquests són alguns dels comentaris que, a la seva mort van deixar els seus amics i personalitats de la vida política i cultural.

“Fa molts anys que m'unia una gran amistat amb Edmon Vallès he sentit profundament la seva mort. Fou un home extraordinàriament lúcid i intel·ligent que, malgrat la importància de la seva obra, per les circumstàncies de la vida no pogué dur a terme tot el que corresponia al seu valor intel·lectual i humà. Edmon Vallès tenia una visió molt clara dels problemes concrets del nostre país i dels problemes generals del món modern. És una llàstima que la seva malaltia no li hagués permès aquets darrers anys de participar més activament en la vida política i que la seva mort ens privi de la seva aportació, que hauria estat valuosa, a la tasca de reconstrucció nacional”. **Heribert Barrera** al diari *Avui*, del 9 d'octubre de 1980.

“Aunque hace tiempo que lo temíamos, como siempre ocurre, el fatal desenlace nos ha sumido en el dolor. Porque la muerte conmueve siempre,

Edmon, el de la gorra, amb Néstor Luján

però de forma especial en este caso, porque de la presencia d'Edmon Vallès todavia podíamos esperar mucho. Consejo i ejemplo, ideas i acciones, compañía i estímulo...". Josep Faulí a El Noticiero Universal del 13 d'octubre de 1980.

"Edmon Vallès ha mort mentre acabava de compondre aquest llibre, en el qual va treballar fins poques hores abans del seu traspàs, concretament en la correcció i els retocs al pròleg. Ha estat, segons confessió pròpia, el volum que més li ha costat de confegir i d'escriure de la llarga sèrie que ha menat a bastir aquesta reconstrucció de gairebé un segle de la nostra història. És lícit de pensar que l'esforç suplementari de l'autor –en relació als altres volums- hagi estat, en una part important, a causa de la malaltia que l'ha portat, al llarg dels dos darrers anys, a la mort. Però també ho és, segons ell ens ha explicat més d'una vegada, perquè entre 1939 i el 1975 Vallès visqué en la pròpia carn, com tants altres catalans, la desfeta d'un país, amb la consegüent destrucció sistemàtica d'uns signes d'identitat que són els que configuren tot el que entenem, secularment, com una pàtria. Les característiques pròpies d'aquest tipus de llibres, als quals Edmon Vallès ha donat una originalitat radicalment personal, el van dur a una recerca en molts moments gairebé impossible, almenys pel que fa a aquella part tan significativa, però tant desconeguda, que és sempre la clandestinitat, ja que d'una manera o d'altra, Catalunya ha estat clandestina 'sota el règim franquista'. Aquest llibre, doncs, com tota la sèrie de la Història Gràfica de Catalunya, corona no solament una obra, sinó tota la vida, malauradament curta, d'un home que va viure per deixar testimoni que

Catalunya no ha estat només un ideal, una utopia o un somni, sinó una realitat viva, amb dones i homes que han viscut i treballat per tal de construir el que ens és donat de llegar a les generacions futures: una llengua, una cultura, uns hàbits de treball, unes formes de viure, uns costums propis adaptats a la terra i continuadors d'una història [...] Els editors volem, en testimoniatge pòstum, deixar pública constància del nostre agraïment envers Edmon Vallès. Al llarg de vuit anys de treball en comú hem estat partícips de l'obra que fou la de la seva vida, de la seva enriquidora presència humana, de la seva generosa amistat. I cal dir, a

més, que la seva desaparició deixa sense acomplir projectes i il·lusions que ell ens havia expressat per al pròxim futur. Edmon Vallès, home cabdal i honest, personalitat del mon cultural i polític català –com han destacat tants articles i comentaris en el moment del seu traspàs-, era per damunt de tot un home modest, però nosaltres volem afegir que, més enllà de la seva modèstia, sincera i profunda, havia estat, malgrat l'aparent poc relleu públic, un home que amb el temps la història del nostre país no oblidarà". Nota dels Editors, com a pròleg del darrer volum de la Història Gràfica de Catalunya.

"Fue un amigo de buen consejo, claro y liberal como pocos, con una pasión por la amistad como sólo la ofrecen quienes hacen don constante de sí mismos. En este sentido ha sido un amigo insustituible, compañero de la vida cotidiana que no podemos olvidar. En cualquier problema, ya fuera intelectual, ya fuera ético, había que confiar en su certero juicio. Yo lo escuché siempre y no me he arrepentido jamás de haber seguido las decisiones que él tomaba con su autoridad moral irreprochable". Néstor Luján a La Vanguardia del 8 d'octubre de 1980.

"Edmon Vallés es uno de los dos o tres hombres a través de quienes llegué a comprender a la Cataluña real. Procedente de la otra orilla del Ebro –en sentido político sólo- él me había enseñado, precisamente a través de la batalla del Ebro, una visión diferente, más equilibrada, de la guerra civil. A fuerza de penetrar en la historia catalana Vallés era un integrador; y un comunicador de posibilidades históricas. desde ayer, sin su ejemplo y su guía, Cataluña me parece un poco más lejana; un poco más borrosa".

Ricardo de la Cierva a *La Vanguardia*, 2003.
novembre de 1980.

"Vaig veure Edmon Vallès per darrera vegada a la clínica on ha mort, la diada de l'11 de setembre d'enguany al matí. La seva salutació. La seva salutació expressa en bona part el seu caràcter: Em digué: Joan, el cap com sempre, el cos per llançar-lo tot ell. Així era E.Vallès. Sense embuts ni enganys, sempre amb la veritat. Ara no s'acariciava la calva, com en altres èpoques en què portava el cabell tallat al zero. Però continuava en aquell seu parlar calmos de sempre, la veu greu, plena de matisos, pròpia d'un gran conversador –en la qual s'havia anat perdent part de l'accent i dels girs dels catalans nascuts administrativament aragonesos. Vam tenir una llarga conversa [...] Durant unes hores, va semblar que oblidava el que li estava passant, que acceptava amb lacònic estoïcisme [...] En prendre consciència de la seva desaparició, som nosaltres, tots els que el vàrem conèixer, els que ens sentim més pobres. Homes com Vallès, un veritable intel·lectual de primera fila, un català de soca-rel, un socialista de sempre, fan falta al seu poble, i nosaltres, com a part del poble, ens sentim orfes d'amic". **Joan Reventós** a 'El meu Edmon Vallès', diari *Avui* del 12 d'octubre de 1980.

"Por una arriesgada pirueta de la escritura en el viento, mientras en un par de sesiones me leía el 'Dietari de Guerra (1938-1939', de Edmon Vallès, simultáneamente el mismo Vallès, mortalmente consumido por el aguijón del alacrán, se rendía ante lo irreversible. Cuando terminaba por mi parte la lectura cerraba el libro, el amigo se alejaba tres el telón que caía sobre su vida [...] Dietari de Guerra (Edicions 62) se publicó durante el primer trimestre del año actual y desde entonces lo estuve reservando para leerlo en un fin de semana. Es lo que he hecho ahora, solo que la fatalidad quiso convertirnos a Edmon y a mí en objeto de sus alucinantes jugarretas". **Robert Saladrigas** a *La Vanguardia* del dijous 16 d'octubre de 1980.

"Tenia un coneixement tan extens de tots els esdeveniments del segle XIX que us deixava meravellat. Fets, personatges, costums, política, economia i tot el desenvolupament d'aquell segle i primeres dècades del passat, estaven tant presents en ell, que semblava que els visqués. La seva conversa era fluïda i agradable, pròdiga de senzillesa i amistat, i una cultura poc comuna. Malaguanyat Edmon Vallès, un català de cor, treballador i generós com pocs". **Josep Mª Ainaud de Lasarte**, *Revista Xercavins*, febrer de

"Malgrat el diferent pensar polític dels dos, les hores dialogant amb ell s'escorrien ràpidament. Una cosa teníem en comú: l'estima per Catalunya per damunt de tot, i això bastava per compenetrar-nos. A més, a mi em sadollava l'entusiasme que sentia per Verdú i els projectes il·lusionants de publicar en comú un estudi il·lustrat de la verdunina indústria terrissaire. Projectes que quedaren anorreats pel seu traspàs als seixanta anys". **Ramón Boleda i Cases** a la *Revista Xercavins* del 3 de setembre del 2004.

NOTES:

(1) Els Copons de Mequinensa provenen o bé d'una rama procedent de Fontcalda, un poble prop de Valls, o bé, d'una generació nascuda a Madrid, instal·lada a la capital d'Espanya després de la guerra Carlina.

(2) *Dietari*, pàg. 10.

(3) Edmon es va casar el 14 de novembre de 1952 amb Maria Antonia Gali Gari de qui es va separar l'any 1960 per viure fins la seva mort amb Maria Rosa Ochoa.

(4) Ramon Boleda Cases, *Revista Xercavins*, setembre de 2004.

(5 i 6) *Dietari*, pàg. 7.

(7) Xavier Moret, a *Retrat 7*, Jesús Moncada. Associació d'escriptors en Llengua Catalana.

(8) Edmon va abandonar els estudis de la carrera de Dret quan li faltaven quatre assignatures per acabar. Més tard va acabar la de periodisme, la seva veritable vocació.

(9) Joan Reventós i Carner, va ser el Primer Secretari General del PSC, President del PSC i President del Parlament de Catalunya. Text a *Amics, companys i mestres*.

(10) El MSC va ser un partit polític fundat simultàniament a Tolosa, Mèxic i Catalunya (clandestí) pel gener del 1945. S'hi agruparen membres del POUM -potser majoritàriament-, de l'antiga Unió Socialista de Catalunya, que abandonaren el PSUC, alguns militants d'Esquerra Republicana i de la CNT i, a l'interior, un grup d'estudiants laboristes de la Universitat de Barcelona. L'antecedent immediat és el Front de la Llibertat de Josep Rovira, una de les figures destacades entre els fundadors del Moviment, amb Manuel Serra i Moret, Enric Brufau i Joan Aleu. L'òrgan del partit fou *Endavant* (1945-68), editat a França i dirigit per Josep Pallach. El 1968, per raons conjunturals i ideològiques, el moviment es dividí. El grup de Joan Reventós promogué, el 1974, l'anomenada Convergència Socialista de Catalunya, la qual, juntament amb altres grups, desembocà en el Partit Socialista de Catalunya (Congrés); el grup de Josep Pallach, juntament amb altres forces, es constituí (1974) en l'anomenat Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya, que el 1976 adoptà el nom de Partit Socialista de Catalunya (Reagrupament). Gran Enciclopèdia Catalana.